

การวิจัยเชิงคุณภาพในงานศิลปกรรมศาสตร์

ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์*

การวิจัยเชิงคุณภาพ หรือ Qualitative research นั้นถือว่าเป็นวิธีหรือกระบวนการวิจัยอย่างหนึ่งทางสายสังคม-ศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ ที่มีการใช้กันมากขึ้นกว่าแต่ก่อนที่ใช้เฉพาะแต่ในสาขามนุษยวิทยา สังคมวิทยาเป็นส่วนใหญ่ ในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ก็มีการใช้กระบวนการวิจัยนี้เช่นกัน โดยเฉพาะในสาขาประวัติศาสตร์ศิลป์ สำหรับในสาขาอื่นในศิลปกรรมศาสตร์นั้น เริ่มมีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพกันมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในศิลปกรรมศาสตร์นั้นนับได้ว่าเป็นกระบวนการวิจัยที่ค่อนข้างเหมาะสมสำหรับศาสตร์แขนงนี้มาก เนื่องจากการวิจัยในศาสตร์นี้แตกต่างกับกระบวนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด การวิจัยทางวิทยาศาสตร์นั้นส่วนใหญ่เป็นการทดลองและค้นคว้า มีการเก็บข้อมูลเป็นตัวเลข และค่าทางสถิติเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ แต่การวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์นั้นเป็นการพรรณนาเสียเป็นส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีข้อมูลทางตัวเลข หรือค่าทางสถิติ เช่นการวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในศิลปกรรมศาสตร์จะมีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพอยู่มาก แต่ผู้วิจัยส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับบัณฑิตศึกษายังไม่ค่อยแน่ใจนักว่าสิ่งที่ตนเองได้ทำไปนั้นถูกต้องตามหลักการของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและหรืองานวิจัยของตนเองนั้นมีคุณภาพเพียงพอและสมควรได้รับการเผยแพร่หรือไม่ บทความฉบับนี้จึงเรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพรวมทั้งการอธิบายให้เห็นถึงภาพรวมของการวิจัยและทักษะที่จะต้องใช้ในการวิเคราะห์ องค์ประกอบอื่นๆ ที่จะต้องใช้ในการเขียนและรายงานการวิจัย ตลอดจนข้อควรระวังต่างๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในศิลปกรรมศาสตร์ได้

การวิจัยเชิงคุณภาพคืออะไร

นักวิจัยได้ให้คำจำกัดความของการวิจัยเชิงคุณภาพไว้แตกต่างกัน ตามศาสตร์และสาขาลดลงจนพื้นฐานของผู้เขียนหรือผู้ศึกษา แต่โดยทั่วไปแล้วคำจำกัดความของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการวิจัยที่ไม่ใช้การวิจัยประเภททดลองหรือกึ่งทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่มีการใช้ค่าทางคณิตศาสตร์และสถิติเพื่อการวิเคราะห์ แต่สามารถใช้ผลลัพธ์หรือคำอธิบายและพรรณนาจากการวิจัยในเชิงปริมาณทางวิทยาศาสตร์มาผสมผสานในการวิจัยในเชิงคุณภาพได้ เช่น การวิจัยในเรื่องของปรากฏการณ์ต่างๆ (phenomenological) ทฤษฎีพื้นฐาน (grounded-theory) และเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และเรื่องราวของมนุษย์ (ethnographic) สำหรับในบทความนี้คำจำกัดความของการวิจัยเชิงคุณภาพหมายถึง

- 1) การวิจัยที่ไม่ใช้การค้นคว้าและวิเคราะห์ตามหลักการวิจัยทางวิทยาศาสตร์
- 2) การวิจัยที่ใช้คำ ประโยค ภาพ เอกสารเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการวิเคราะห์
- 3) การวิจัยจากส่วนย่อยไปสู่ข้อสรุปใหญ่
- 4) ผลจากการวิเคราะห์ทำให้เกิดองค์ความรู้และทฤษฎี (Burns, 1999)

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาดนตรีศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การตั้งเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการทำงานศึกษาวิจัยและประเมินงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นนับได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก เนื่องจากความแตกต่างกันของเนื้อหาและสาขาในการวิจัย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นและที่ได้พบเห็นอยู่เสมอคือ เรื่องเกณฑ์ความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานวิจัยเชิงปริมาณที่คิดขึ้นโดย Campbell และ Stanley (1979) นั้น บางครั้งก็ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการทำงานวิจัยในเชิงคุณภาพ เนื่องจากการศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งไม่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเลขได้ (Morgan, 1983)

ในการวิจัยเชิงปริมาณนั้นมีการออกแบบการใช้หาความเที่ยงตรง และ ความน่าเชื่อถือพอสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

- 1) ข้อมูลที่เก็บจากสถานการณ์ หรือ ช่วงเวลาใดช่วงเวลาที่จำกัด
- 2) ขั้นตอนของการศึกษาเริ่มจากสมมติฐานลงมาหาส่วนย่อย
- 3) ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่เป็นตัวเลขหรือค่าทางสถิติ
- 4) ข้อมูลเนื้อหาของข้อมูลต่างๆ อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษาโดยตรงก็ได้
- 5) ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 6) กลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากตัวแทนของประชากรส่วนใหญ่ ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถสรุปและนำไปใช้สรุปกับประชากรใหญ่ได้

- 7) ผู้ทำงานวิจัยต้องคำนึงถึงความเป็นจริงในเหตุและผลของการทดลองหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

สำหรับเกณฑ์ในการประเมินงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ข้อมูลที่ได้นั้นส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นเป็นระยะเวลานาน
- 2) ขั้นตอนของการศึกษาวิจัยเริ่มต้นจากส่วนย่อยไปสู่ปัญหา
- 3) ข้อมูลที่ได้ไม่ใช่ข้อมูลที่เป็นตัวเลข
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นต้องอาศัยการวิเคราะห์และสังเคราะห์หลายครั้งจึงสามารถนำมาสรุปได้
- 5) คุณค่าของงานวิจัยเกิดขึ้นจากหลักฐานต่างๆ ที่มุ่งไปสู่ประเด็น หรือสร้างหลักฐานให้เกิดความน่าเชื่อถือ
- 6) สถานการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาวิจัยนั้นมีความหลากหลาย
- 7) สถานการณ์และเหตุการณ์ต่างๆ นั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา
- 8) ผู้ทำวิจัยจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองทำเป็นอย่างดี

ทักษะที่จำเป็นในการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นทักษะในการวิเคราะห์นั้นแตกต่างจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพควรปฏิบัติดังนี้

- 1) มีความยืดหยุ่น
- 2) มีความสามารถในการสร้างความเชื่อถือโดยการหาหลักฐานและข้อมูลจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่
- 3) ทักษะในการวิเคราะห์ทฤษฎีต่างๆ การสร้างแบบ และการรวบรวมความคิดรวบยอด
- 4) ทักษะและความสามารถในการกลั่นกรองความคิดจากข้อมูลที่มีความหลากหลายและเป็นนามธรรม

การมีความยืดหยุ่น

การมีความยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถในการเปลี่ยนจากแง่มุมจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมุมมองใดมุมมองหนึ่ง มาเป็นอีกแง่มุมหนึ่ง ในแต่ละมุมมองนั้นขึ้นอยู่กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากหลักฐานที่ปรากฏในแง่ของการพรรณนาตามความจริงแล้วในศิลปกรรมศาสตร์นั้น ความสามารถและทักษะในเรื่องนี้มีใช้สิ่งที่แปลกใหม่เลย เนื่องจากวิชาพื้นฐานทาง

ศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนศิลป์หรือดนตรีศิลป์นั้นจะเน้นในเรื่องของการมองและการสังเกตในมุมมองต่างๆ จากนั้นจึงถ่ายทอดสิ่งที่มองเห็นโดยผ่านกลั่นกรองทางสมองออกมาเป็นภาพหรือตัวอักษรตามความรู้สึก สำหรับในศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคมนั้นสิ่งแรกที่นักวิจัยควรปฏิบัติคือการมองหรือคิดในแง่มุมมองของผู้ที่ถูกรับรู้หรือผู้ที่ให้ข้อมูล แม้ว่าผู้วิจัยจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อมูลนั้นๆ ก็ตาม ผู้วิจัยต้องฝึกฝนและให้เวลาที่เพียงพอในการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูล สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือผู้วิจัยจะต้องพยายามละทิ้งความเชื่อของตนเองที่มีต่อแหล่งข้อมูลนั้นๆ ทำใจให้เป็นกลางหรือทำใจให้ว่างเพื่อรองรับข้อมูลต่างๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบและประเมิน

มีความสามารถในการสร้างความเชื่อถือโดยการหาหลักฐานและข้อมูลจากส่วนย่อยไปหาทฤษฎีใหญ่

ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยในเชิงปริมาณหรือคุณภาพก็ตาม นักวิจัยควรมีความสามารถในการทำงานทั้งจากการตั้งสมมุติฐานไปสู่การหาคำตอบตามสมมุติฐานนั้น หรือความสามารถในการรวบรวมหลักฐานและข้อมูลย่อยๆ เพื่อนำมาสร้างทฤษฎีเช่นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยจะต้องมีความสามารถในการสร้างความเชื่อถือของทฤษฎีและข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลย่อยๆ เล็กน้อยๆ มาปะติดปะต่อกันเข้าจนทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยทั้งหมดที่ค่อนข้างมีเนื้อเรื่องเฉพาะเจาะจง โดยอาศัยหลักการการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลพรรณนาอย่างมีระบบ อีกทั้งสิ่งที่นักวิจัยสรุปหรือได้รับจากข้อมูลเหล่านั้นจะต้องสร้างความเชื่อและให้เกิดการคล้อยตามจากหลักฐานนั้นด้วย

ทักษะในการวิเคราะห์ทฤษฎี การสร้างทฤษฎี และการรวบรวมความคิดรวมยอด

หัวใจหลักของงานวิจัยเชิงคุณภาพคือการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือการสร้างทฤษฎีใหม่ ดังนั้นผู้ทำงานวิจัยประเภทนี้จะต้องมีทักษะในการสร้างความคิดรวบยอด การวิเคราะห์ และการสร้างทฤษฎีหรือองค์ความรู้ อย่างที่กล่าวมาแล้วว่าทฤษฎีและหรือองค์ความรู้ของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเกิดจากการสร้างความเชื่อถือของข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลย่อยๆ มาประกอบกันเข้าเป็นทฤษฎีหรือองค์ความรู้ใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องมีความสามารถในการติดตาม วิเคราะห์และประเมินข้อมูลต่างๆ อย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพให้ตรงตามวัตถุประสงค์และมีความต่อเนื่องในการพัฒนาศาสตร์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้า

การพัฒนาความคิดจากข้อมูลที่มีหลากหลาย

การพัฒนาความคิดจากข้อมูลที่มีความหลากหลายนี้เป็นทักษะที่จำเป็นอย่างมากในการวิเคราะห์เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาจากการวิจัยมีความหลากหลายที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ความสามารถในการพัฒนาทางความคิดนั้นต้องอาศัยขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกและการกลั่นกรองข้อมูลหลายๆ ครั้งเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด เมื่อผู้วิจัยเริ่มทำการค้นคว้าเกี่ยวกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มีการจัดการเรียบเรียงความคิดจากวรรณกรรม ขยายความคิดจากสิ่งที่ได้มาจากการค้นคว้าสรุปและบันทึกสิ่งต่างๆ ต้องอาศัยการพัฒนาและกลั่นกรองทางความคิดทั้งสิ้น ดังนั้นการฝึกฝนการพัฒนาความคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ

องค์ประกอบของการรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ

Burns และ Grove (1987) เสนอแนวทางในการรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ 5 ข้อ ดังนี้

- 1) มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะรายงาน
- 2) มีการเปรียบเทียบองค์ประกอบต่างๆ ในรายงานให้ตรงกับแนวความคิด

- 3) เลือกข้อมูลที่มีความเหมาะสมและการสร้างความเชื่อถือตามลำดับความสำคัญ
- 4) มีการประเมินความสำคัญที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์ความรู้
- 5) สรุปองค์ความรู้ใหม่และความรู้ที่เกิดขึ้นในการทำงานวิจัย

อย่างไรก็ตามมาตรฐานการเขียนรายงานของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นยังไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวเช่นที่นิยมใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ แต่การค้นคว้าจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้อ้างว่าการเขียนรายงานที่เป็นมาตรฐานนั้นเริ่มเป็นรูปร่างมากขึ้น องค์ประกอบต่างๆ ที่ควรจะมีในรายงานนอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วมีดังนี้

- 1) ข้อความที่อธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ในเรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้ผู้วิจัยจะต้องกล่าวถึงขอบเขตและกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกเก็บข้อมูล และสิ่งที่เป็เหตุและผลจะต้องมีความสำคัญในศาสตร์หรือสัมพันธ์กับหัวข้อของการวิจัย
- 2) วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย งานวิจัยจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนและอย่างละเอียดเท่าที่สามารถทำได้
- 3) มีการตั้งปัญหา การตั้งปัญหานั้นจะต้องเป็นไปตามสภาวะและเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยปกติแล้วการตั้งปัญหาในการวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องเป็นต้นน้ำที่ทำให้เกิดการตั้งสมมุติฐานในภายหลัง
- 4) นัยสำคัญของเนื้อเรื่อง ผู้ทำวิจัยจะต้องชี้แจงนัยสำคัญและเหตุผลของการเลือกทำวิจัยในหัวข้อนั้นๆ อย่างชัดเจน นัยสำคัญและเหตุผลจะต้องมาจากการอ้างอิงจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเท่านั้น
- 5) ชี้ให้เห็นถึงข้อสรุปและสิ่งที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัย ผู้ทำวิจัยควรมีข้อสรุปและสิ่งคาดว่าจะได้รับจากการวิจัยไว้ตั้งแต่เริ่มต้นของรายงาน รวมทั้งข้อสนับสนุนต่างๆ ที่กระตุ้นให้เกิดการวิจัย
- 6) แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างที่ใช้ในงานวิจัย ไม่ว่างานวิจัยที่ทำนั้นจะมีทฤษฎีหรือไม่ก็ตาม ผู้ทำวิจัยจะต้องพยายามหาแนวความคิดในศาสตร์หรือเรื่องที่ตนเองศึกษามาสนับสนุน ตลอดจนมีการให้นิยาม วิธีการดำเนินการวิจัย และขั้นตอนของการค้นคว้า หรือมูลเหตุชักจูงที่ทำให้กระตุ้นให้เกิดการวิจัยและอธิบายโดยละเอียดในรายงานการวิจัย
- 7) ความเชื่อถือและคุณสมบัติของผู้ทำวิจัย เอกสารหรือข้อความที่แสดงคุณสมบัติของผู้วิจัยว่าผู้ทำวิจัยมีพื้นฐานในศาสตร์นั้นมากน้อยแค่ไหนจะต้องมีอยู่ในรายงานเสมอ นักวิจัยเชิงคุณภาพหลายคนได้สรุปว่า นักวิจัยเชิงคุณภาพที่ดีนั้นจะต้องทำงานอยู่ในศาสตร์นั้นหรือมีความรู้ในศาสตร์นั้นๆ พอสมควรก่อนที่จะลงมือทำการศึกษาหรือวิจัยหากผู้ทำวิจัยมีความรู้และพื้นฐานอยู่บ้างจะทำให้การวิจัยมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งการวิจัยในเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยเปรียบเสมือนเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดขึ้นจากกรรมวิธีของความเป็นเหตุและผล ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องมีวุฒิภาวะ คุณสมบัติ และความฉลาดในการวิเคราะห์อย่างมาก ไม่เช่นนั้นแล้วผลของงานวิจัยจะเป็นแค่ผิวเผินหรือไม่ก็ทำอย่างขอไปที ดังนั้นเอกสารต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงเหตุผลและความเชื่อถือ ตลอดจนคุณสมบัติและพื้นฐานของผู้วิจัยจึงมีความสำคัญไม่น้อยที่ทำให้งานวิจัยมีน้ำหนักมากขึ้น

เนื้อเรื่อง

ในกรณีที่งานวิจัยจะต้องมีเนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับมนุษยวิทยา สังคมวิทยา หรือในเรื่องของศิลปกรรมศาสตร์ที่มีสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องในการศึกษานั้น ผู้ทำวิจัยจะต้องอธิบายและพยายามชี้แจงอย่างละเอียดด้วยว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมีบทบาทอย่างไรในงานวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีผลโดยตรงกับการวิเคราะห์ (Le Compte & Goetz, 1982; Glaser & Strauss, 1965)

บทบาทของผู้วิจัย

ในกรณีที่ผู้วิจัยเข้าร่วมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในฐานะผู้สังเกตการณ์เพื่อเก็บข้อมูล ผู้ที่ให้ข้อมูลจะมองผู้ศึกษาวิจัยด้วยทัศนคติอย่างหนึ่ง บางครั้งข้อมูลที่ได้อาจจะเบี่ยงเบนจากความเป็นจริง ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องรายงานและหรือตั้งเป็นข้อสังเกตในงานวิจัยด้วย แต่อย่างไรก็ตาม Becker (1958) ได้แนะนำว่าผู้วิจัยควรเข้าไปทำความรู้จักและคลุกคลีกับแหล่งข้อมูลเป็นระยะเวลาพอสมควร เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจระหว่างผู้ทำการศึกษาวิจัยและผู้ถูกศึกษาหรือให้ข้อมูล หากข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยได้รับนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือถูกเบี่ยงเบนจะมีผลต่อความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนั้นด้วย หากผู้วิจัยไม่มีเวลาที่เพียงพอก็สามารถใช้วิธีการที่เรียกว่า triangulate หรือการตรวจสอบเพื่อหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้อีกวิธีหนึ่ง การทำ triangulate สามารถทำได้โดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบหรือตรวจสอบจากเอกสารและวรรณกรรมหรือวิธีการอื่นๆ ที่ช่วยยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล

จรรยาบรรณของผู้ทำวิจัย

ผู้ทำวิจัยจะต้องมีจรรยาบรรณโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น การทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลไม่ว่าจะคนเดียวหรือหลายคนนั้น ผู้ทำวิจัยจะต้องขออนุญาตและแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาแก่ผู้ให้ข้อมูลทราบ รวมทั้งอธิบายให้ทราบถึงสิทธิต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูล และการจะไม่ละเมิดสิทธิที่จะทำให้เกิดการเสียหายใดๆ แก่ผู้ให้ข้อมูลด้วย

กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างและประชากรในการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นแตกต่างจากการทำงานวิจัยเชิงปริมาณมาก เนื่องจากเป็นการศึกษาที่เจาะลึก ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องอธิบายถึงการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้อื่นตรวจสอบความน่าเชื่อถือของกลุ่มตัวอย่างได้

การใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นไม่เหมือนการสุ่มตัวอย่างวิธี Randomization ของการวิจัยเชิงปริมาณ ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีเนื้อหาที่ค่อนข้างเฉพาะ ดังนั้นการเลือกตัวอย่างจึงใช้กฎเกณฑ์ดังนี้

- 1) เลือกตัวอย่างโดยการพิจารณาจากประสบการณ์โดยตรงของตัวอย่างในเรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งและสามารถถ่ายทอดข้อมูลเหล่านั้นได้ดี
- 2) ในการเลือกตัวอย่างที่ทำในเชิงประวัติศาสตร์หรือมนุษย์วิทยานั้น กลุ่มตัวอย่างอาจจะหมายถึงคนหรือเอกสารสำคัญก็ได้ ในกรณีที่เลือกคนนั้นให้ถือหลักเกณฑ์ดังนี้
 - 2.1 คนผู้นั้นมีความต้องการให้งานวิจัยสำเร็จ
 - 2.2 สามารถถ่ายทอดประสบการณ์โดยตรงได้
 - 2.3 มีความสนใจในตัวผู้วิจัยหรือผู้สังเกตการณ์
 - 2.4 ไม่มีความลำเอียงและเรื่องส่วนตัว

3) สำหรับในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือกลุ่มคนนั้น ส่วนใหญ่จะได้กลุ่มตัวอย่างประเภทที่เรียกว่าใครก็ได้ที่สะดวกหรือใครก็ได้ที่ผู้วิจัยสนใจ ทั้งนี้ไม่แต่เฉพาะคนเท่านั้น งานเทศกาล เหตุการณ์หรือกรรมวิธีก็เรียกว่าเป็นตัวอย่างได้เช่นกัน (Becker, 1958)

การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยจะต้องอธิบายขั้นตอนและกรรมวิธีในการเก็บข้อมูลอย่างละเอียด ในเรื่องของขั้นตอนในการเลือกสถานที่ การเลือกและขั้นตอนของการสุ่มตัวอย่าง คำถาม วิธีการเก็บข้อมูล หากมีการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประเภทแบบ สอบถาม ต้องอธิบายขั้นตอนความเป็นมา รวมทั้งอ้างอิงถึงเอกสารหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หากมีการใช้กลุ่มคนช่วยในการเก็บข้อมูล ต้องอธิบายด้วยว่ามีการเลือกและเตรียมการสำหรับผู้ช่วยเก็บข้อมูลอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจะต้องอธิบายในเรื่องของระยะเวลาในการเก็บข้อมูลและจำนวนข้อมูลที่ได้รับ นอกจากนั้นจะต้องแจ้งรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยด้วยว่าเป็นอาสาสมัครหรือผู้ที่ผู้วิจัยเจาะจง (Becker, 1958)

ในการเก็บข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยปกติแล้วจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ รายงานและบันทึกส่วนตัว ในเชิงประวัติศาสตร์หรืออาจใช้เอกสารอื่นประกอบได้เช่น รูปถ่าย ภาพยนตร์ หรือเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง (Bogdan & Briklen, 1992) แต่อย่างไรก็ตามนักวิจัยควรมีการกล่าวถึงเรื่องความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือในการเก็บข้อมูลด้วย

การสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล

ในการสัมภาษณ์มีวิธีการใหญ่ๆ ที่ใช้กันอยู่ 2 วิธี คือ

- 1) ผู้ให้ข้อมูลบอกข้อมูลเพียงอย่างเดียว
- 2) ผู้วิจัยสร้างแนวทางให้ผู้ตอบได้ตอบหรือเล่าเรื่องราว

ไม่ว่าจะมีการสัมภาษณ์อย่างไรก็ตาม สิ่งที่คุณสัมภาษณ์ควรทำคือการหัดเป็นผู้ฟังที่ดี มีการควบคุมแต่ไม่ลำเอียง หรือคาดการณ์ล่วงหน้า ในบางครั้งอาจมีการถามกลับบ้างเพื่อยืนยันความเข้าใจในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะต้องยึดถือจรรยาบรรณในการสัมภาษณ์ ไม่พยายามสัญญาอะไรกับผู้ถูกสัมภาษณ์ พยายามปล่อยให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และไม่ทำให้การสนทนาในเรื่องนั้นหยุดลงกลางคัน มองเห็นคุณค่าของการให้ข้อความหรือเรื่องราวไม่ว่าผู้ให้จะอยู่ในสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม อย่าพยายามตั้งคำถามที่ทำให้ผู้ตอบพยายามนึกถึงเหตุการณ์ต่างๆ และอย่าสร้างความกดดันให้ผู้ตอบ

การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคำถามใหญ่ คือ

- 1) มีโครงสร้าง เป็นคำถามที่มีการเตรียมการก่อนล่วงหน้าเพื่อให้ผู้ตอบตอบคำถามที่มีเรื่องราวเฉพาะ
- 2) กึ่งโครงสร้าง เป็นคำถามที่จะมีหรือมีการเตรียมการก่อนที่มีเรื่องเฉพาะและเรื่องทั่วไป
- 3) ไม่มีโครงสร้างส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุยเล่นหรือกึ่งเล่นเพื่อสร้างความคุ้นเคยในการสร้างคำถามประเภทมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างนั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของคำถามด้วย โดยปกติคำถามประเภทมีโครงสร้างสามารถทำเป็นแบบสอบถามได้ และสามารถใช่วิธีการของการหาความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือตามหลักการวิจัยเชิงปริมาณก็ได้

ในการตั้งคำถามนั้นส่วนใหญ่จะแบ่งออกได้ 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้

- 1) ประวัติ
- 2) เหตุการณ์
- 3) ความหมาย

ระยะเวลาในการสัมภาษณ์นั้นผู้สัมภาษณ์ควรเป็นผู้กำหนดระยะเวลาเอง ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีตั้งแต่ 20 นาทีจนถึง 120 นาทีและไม่ควรเกินกว่านั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นผู้ควบคุมและกำหนดระยะเวลาของการสัมภาษณ์ด้วย ไม่ควรสัมภาษณ์เกินกว่าเวลาที่กำหนดไว้

การสังเกตการณ์

ในการสังเกตการณ์นั้นถือว่าการเก็บข้อมูลอย่างหนึ่ง ผู้สังเกตการณ์ควรมีแนวทางการสังเกตการณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะเข้าไปสังเกตการณ์ แนวทางในการสังเกตการณ์นั้นอยู่ในคำถามง่าย ๆ ที่ผู้สังเกตการณ์จะต้องเป็นผู้ตอบ แนวการตั้งคำถาม คือ ใคร (who) อะไร (what) ที่ไหน (where) เมื่อไร (when) อย่างไร (how) ทำไม (why) คำถามพวกนี้สามารถแยกออกในรายละเอียดได้ตามหัวข้อเพื่อค้นหาสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่เก็บได้ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของการบันทึกเทป ภาพ หรืออื่นๆ ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ในขณะการสังเกตการณ์หรือการสัมภาษณ์ สิ่งต่างๆ ที่ผู้วิจัยรวบรวมมาได้จะต้องถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ส่วนใหญ่แล้วจะต้องนำมาแยกออกเป็นหัวข้อก่อน จากนั้นจึงทำการสังเคราะห์ตามลำดับเพื่อหาแนวความคิดรวบยอดและข้อสรุปที่สำคัญ Miles และ Huberman (1984) เรียกวิธีการนี้ว่า Pattern Coding หมายถึงการดึงข้อมูลที่ใหญ่และมีจำนวนมากหลากหลายมาจัดกลุ่มเข้าด้วยกันเพื่อให้เนื้อหาของวิเคราะห์แคบลง เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ อีกทั้งยังเป็นการตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นและไม่มีความหมายต่อการวิจัยออกไปด้วย การจัดกลุ่มข้อมูลนี้จะต้องอาศัยขั้นตอนการตัดสินใจและการเลือกข้อมูลในสิ่งที่เป็เหตุและผล ผู้วิจัยจะต้องอธิบายกรรมวิธีและขั้นตอนของสิ่งที่เป็เหตุและผลโดยละเอียดได้ (Miles & Huberman, 1984, Guba & Lincoln, 1982) ได้แนะนำว่ากฎเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการจัดกลุ่มของข้อมูลนี้ คือการลำดับตามความสำคัญของข้อมูล ดังนั้นการจัดกลุ่มข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ที่สุดนั้นผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนและพิจารณาถึงเหตุและผลถึงสิ่งที่ปรากฏ อีกทั้งยังต้องอธิบายอย่างละเอียดในรายงานถึงการวิเคราะห์ด้วย เช่น หลักเกณฑ์ต่างๆ ในการวิเคราะห์ ความสม่ำเสมอในการวิเคราะห์ การควบคุม (Guba & Lincoln, 1982) นอกเหนือจากนั้นแล้ว ผู้วิจัยจะต้องนำเสนอหลักฐานที่เก็บรวบรวมมาได้มาแสดงให้เห็นในงานวิจัยด้วย (Le Comte & Goetz, 1982)

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นักวิจัยจึงจะตั้งสมมุติฐานตามข้อมูลที่ได้รับภายใต้กรอบและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เมื่อได้สมมุติฐานแล้วผู้วิจัยจะต้องนำสมมุติฐานเหล่านั้นมาทดสอบกับข้อมูลที่ได้มาอีกครั้งว่ายืนยันสิ่งที่นักวิจัยค้นพบ หากสมมุติฐานมีการเปลี่ยนแปลงกรอบของงานวิจัย ผู้วิจัยจะต้องชี้แจงและอธิบายในรายละเอียดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของผู้วิจัยผู้มีส่วนร่วมและกลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยจะต้องอธิบายให้เห็นถึงปฏิกิริยาสนองตอบของกลุ่มตัวอย่างในการสรุปผลของการวิจัยด้วย การนำเสนอข้อมูลนั้นผู้วิจัยควรนำเสนอในรูปแบบที่ผู้อ่านงานวิจัยสามารถเห็นภาพของงานวิจัยโดยรวมและให้เห็นถึงกรรมวิธีต่างๆ อย่างละเอียดเพื่อสร้างความเชื่อถือในงานวิจัย ผลของงานวิจัยจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงความคิดรวบยอดและกรอบของงานวิจัยด้วย (Mill & Huberman, 1984)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้น สิ่งที่เราขาดไม่ได้คือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นจะอยู่ตรงไหนขึ้นอยู่กับวิธีการที่นักวิจัยต้องการจะนำเสนอ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่นักวิจัยค้นพบจะต้องมีความสัมพันธ์กับความรู้ต่างๆ ที่นักวิจัยได้ค้นพบในวรรณกรรมด้วย เพื่อเป็นการยืนยันในทฤษฎีต่างๆ ที่นักวิจัยค้นพบ

ในสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดเป็นเกณฑ์ของการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ แต่มีข้อแย้งที่สำคัญที่ควรพิจารณาในที่นี้ด้วยคือ จะใช้หลักเกณฑ์ใดในการประเมินว่างานวิจัยเชิงคุณภาพ Burns (1989) ได้แนะนำกฎเกณฑ์มาตรฐาน 4 ข้อที่ใช้ในการประเมินงานวิจัยเชิงคุณภาพในหลายศาสตร์ดังนี้คือ

- 1) ความชัดเจนของคำอธิบาย

- 2) ความเหมาะสมในขั้นตอนและวิธีการวิจัย
- 3) ความถูกต้องและแม่นยำในการวิเคราะห์
- 4) สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย

ความชัดเจนของคำอธิบาย

หัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพคือ ความชัดเจนของคำอธิบายในเรื่องกรรมวิธี วิธีการ ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล และที่ขาดไม่ได้คือ แนวความคิดหรือปรัชญาของผู้ทำวิจัยที่จะต้องอธิบายให้ผู้อ่านคล้อยตาม แนวความคิดหรือเห็นภาพพจน์ของสถานการณ์นั้นๆ (Glaser & Strauss, 1965) ในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเป็นงานวิจัยที่มีเนื้อหาที่ค่อนข้างจำเพาะเจาะจง ดังนั้นผู้อ่านหรือผู้ที่เข้ามาประเมินงานวิจัยนั้นๆ จะต้องมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องนั้นพอสมควร ผู้อ่านควรจะมีความรู้สึกเหมือนกับว่าได้เข้ามามีส่วนสัมผัสกับข้อมูลโดยตรง ตั้งแต่ขั้นตอนของการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ ดังนั้นผู้ทำวิจัยจะต้องทำงานวิจัยของตนนั้นชัดเจนและสมบูรณ์ที่สุด สิ่งที่จะทำให้งานวิจัยขาดความชัดเจนไปมีดังนี้

- 1) ขาดคำอธิบายของข้อมูลที่สำคัญและจำเป็น
- 2) ไม่มีการอธิบายอย่างละเอียด
- 3) ขาดหลักฐานที่ทำให้เกิดความเชื่อถือ
- 4) ขาดความเหมาะสมในเรื่องของระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเมื่อเทียบกับความชัดเจนของงานวิจัย
- 5) งานวิจัยไม่มีความลึกที่เพียงพอ
- 6) ขาดความเอาใจใส่ในการทบทวนและตรวจสอบการเขียนรายงานการวิจัย
- 7) ขาดทักษะในการเขียนและการอธิบาย
- 8) มีพื้นฐานความรู้ที่ไม่เพียงพอ
- 9) ขาดทักษะในการสังเกตและการสัมภาษณ์

ความเหมาะสมในขั้นตอนและวิธีการวิจัย

ในการประเมินขั้นตอนและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้ประเมินจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆ และวิธีการวิจัย หรือการออกแบบงานวิจัยเป็นอย่างดี โดยปกติแล้วหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะต้องอธิบายทฤษฎี วิธีการวิจัย และการออกแบบงานวิจัยโดยละเอียด มีการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของทฤษฎีและข้อมูล ตลอดจนวิธีการวิจัยได้อย่างถูกต้องและแม่นยำสามารถให้ข้อมูลได้หากผู้ประเมิน ผู้อ่านต้องการจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากงานวิจัยนั้น โดยปกติแล้ววิธีการวิจัยที่ดีที่สุดควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 อย่างดังต่อไปนี้

- 1) ความถูกต้องของเอกสาร
- 2) มีการวางแผนการดำเนินการทำข้อมูลและการเก็บข้อมูล
- 3) มีจรรยาบรรณในการทำงาน
- 4) สามารถให้ผู้อ่านตรวจสอบได้

ความถูกต้องของเอกสาร

ในงานวิจัยไม่ว่าจะเป็นชนิดใดก็ตาม ผู้วิจัยต้องทำอย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากงานวิจัยทุกชนิดจะต้องมีการนำเสนอและเผยแพร่ ดังนั้นผู้ทำวิจัยควรตรวจสอบความถูกต้องในการทำวิจัยในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่มูลเหตุของการทำวิจัย วัตถุประสงค์ คำถาม นัยสำคัญของมูลเหตุการตั้งกรอบและข้อสรุปของการทำวิจัย ทฤษฎี การสร้างเหตุและผลในการวิเคราะห์ การสร้างความเชื่อถือของผู้วิจัยในการนำเสนอพื้นฐานหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาของงานวิจัย บทบาท

ของผู้ทำวิจัย ตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างประชากร วิธีการและขั้นตอนในการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล ทฤษฎีหรือสมมุติฐานที่ได้จากการวิจัย สรุป และการนำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติพร้อมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปใช้และหรือศึกษาในอนาคต ข้อผิดพลาดที่พบเห็นในการเสนอความถูกต้องของงานวิจัยมีดังนี้

- 1) ไม่มีการนำเสนอองค์ประกอบของงานวิจัย เช่น วิธีการ ทฤษฎี ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2) องค์ประกอบที่นำเสนอในงานวิจัยนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่มีมาตรฐาน
- 3) ไม่มีความชัดเจนในการนำเสนอ

มีการวางแผนในด้านการทำข้อมูลและการเก็บข้อมูล

การดำเนินงานตามขั้นตอนตามแผนงานอย่างเคร่งครัดนั้นจะทำให้งานวิจัยดำเนินไปได้อย่างดี การวางแผนงานจะทำให้มีการตรวจสอบและวางแผนได้อย่างมีระบบตามที่นักวิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ตัวนักวิจัยเองจะต้องวางแผนงานอย่างดีและเป็นขั้นตอน เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสม ในการเก็บข้อมูลต้องมีการกำหนดคำถามให้ตรงตามความต้องการ ข้อผิดพลาดที่พบส่วนใหญ่เกี่ยวกับการทำข้อมูลและการเก็บข้อมูลมีดังนี้

- 1) ผู้วิจัยตั้งคำถามผิดประเด็น
- 2) คำศัพท์ในคำถามเป็นคำทางวิชาการเกินไปหรือยากในการทำความเข้าใจจนผู้ตอบไม่สามารถเข้าใจในความหมาย
- 3) ผู้ตอบคำถามตอบไม่ตรงความเป็นจริง
- 4) ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถจำรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
- 5) ผู้วิจัยให้น้ำหนักกับข้อมูลที่ละเอียดมากหรือจากผู้ที่มีสภาวะวุฒิสูงกว่า และให้น้ำหนักน้อยกับข้อมูลเล็กน้อยหรือจากผู้ที่มีสภาวะวุฒิต่ำ
- 6) บทบาทและการวางตัวของผู้วิจัยทำให้ข้อมูลถูกบดบัง
- 7) เกิดความลำเอียงจากทั้งผู้ให้ข้อมูลหรือผู้วิจัย
- 8) มีปรากฏการณ์ที่ไม่คาดนั้นเกิดขึ้นได้
- 9) ขั้นตอนและวิธีการการเก็บข้อมูลไม่เหมาะสม
- 10) ผู้ให้ข้อมูลไม่น่าเชื่อถือ
- 11) ข้อมูลถูกบดบังเพียงเพราะความไม่ถูกต้องตามกาลเทศะ
- 12) มีข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ไม่เพียงพอ
- 13) มีเวลาไม่พอในการเก็บข้อมูล
- 14) ผู้เก็บข้อมูลไม่มีประสิทธิภาพในกรณีที่ให้ผู้อื่นไปเก็บข้อมูลให้
- 15) เลือกสถานที่ที่ไม่เหมาะสม
- 16) เลือกผู้ตอบหรือกลุ่มตัวอย่างได้ไม่เหมาะสม
- 17) หลีกเลี่ยงให้ผู้ให้ข้อมูลพยายามให้ข้อมูลอย่างที่คุณทำวิจัยต้องการ

(Dean & Whyte, 1958; Le Compte & goetz, 1982; Becker, 1958; Vidich, 1955)

จรรยาบรรณ

ผู้วิจัยควรมีจรรยาบรรณในการทำการค้นคว้าหาข้อมูล พยายามไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย ในการให้ข้อมูลเพื่ออ้างอิงนั้นควรมีการขออนุญาตหรือให้เครดิตในงานของผู้อื่น ในงานวิจัยเองผู้ทำวิจัยควรอธิบายขั้นตอนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิและลิขสิทธิ์ ตลอดจนการปกป้องผู้ให้ข้อมูล และหรือผู้ที่ถูกวิจัย ข้อผิดพลาดที่ผู้วิจัยควรระวังในเรื่องของจรรยาบรรณคือ

- 1) ไม่ขออนุญาตในการใช้ข้อมูล แบบสอบถาม หรือขอเข้าใช้สถานที่และการสัมภาษณ์

- 2) ไม่ปกป้องสิทธิของผู้ให้ข้อมูล
- 3) ไม่ให้สิทธิและเสรีภาพและข้อมูลต่อผู้ให้ข้อมูล

สามารถให้ผู้อื่นตรวจสอบความถูกต้องได้

ผู้วิจัยจะต้องรายงานสิ่งที่ใช้ในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ จากข้อมูลมาเป็นทฤษฎีหรือสมมุติฐานทั้งหมดอย่างละเอียดเป็นขั้นตอน การทำเช่นนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สนใจในงานวิจัยนั้นๆ สามารถตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนั้น ข้อผิดพลาดในเรื่องความถูกต้องที่พบมีดังนี้

- 1) คำอธิบายในเรื่องของการเก็บข้อมูลไม่เหมาะสม
- 2) ข้อมูลกับที่ได้มานั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการตัดสินใจ
- 3) ไม่มีการอธิบายถึงเหตุและผลในการสรุปการวิเคราะห์
- 4) ผู้วิจัยไม่มีกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจและการวิเคราะห์
- 5) ผลของงานวิจัยไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่มีอยู่
- 6) ไม่มีหลักฐานที่แสดงความน่าเชื่อถือ
- 7) ผู้วิจัยไม่อธิบายถึงขั้นตอนการตัดสินใจในการเลือกข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
- 8) งานวิจัยที่ได้มานั้นไม่สามารถนำกลับมาทำได้อีก หรือผู้วิจัยอื่นนำไปปฏิบัติแล้วได้ผลสรุปที่แตกต่างกัน

ความถูกต้องแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูล

อย่างที่ได้อธิบายไปแล้วว่า ขั้นตอนการวิเคราะห์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นต้องอาศัยการตัดสินใจในการเปลี่ยนข้อมูลดิบมาเป็นผลของการวิเคราะห์ แต่กว่าจะเป็นผลลัพธ์ออกมานั้น บางครั้งผู้วิจัยจะต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนหลายๆ ครั้ง และผลลัพธ์ที่ได้ออกมานั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงความหมายหรือสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ขั้นตอนในการวิเคราะห์นั้นต้องอาศัยหลักการของเหตุและผล โดยปกติแล้วขั้นตอนนี้จะถูกตัดออกจากการรายงานในงานวิจัยเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่บางรายงานการวิจัยได้เคยมีการแจ้งว่าสามารถวิเคราะห์งานออกมาได้อย่างไม่รู้ตัวก็มี (Campbell, 1979) อย่างไรก็ตามไม่ว่าผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ที่ดีจะเกิดขึ้นที่ไหนก็ตาม ต้องอาศัยการตัดสินใจและการพิจารณาด้วยเหตุผลและความตั้งใจด้วยกันทั้งสิ้น บางครั้งการคาดการณ์ล่วงหน้าอาจเกิดขึ้นก่อนที่ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลมาจัดให้เข้ากับเนื้อหาของงานวิจัยก่อนก็มี (Nisbett & Rose, 1980) แต่ผลลัพธ์ที่ได้มานั้นอาจจะไม่เข้ากับทฤษฎีที่ไดวางไว้เลยก็ได้ เนื่องจากการวิเคราะห์ทำขึ้นแบบฉาบฉวย ดังนั้นในการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงเรื่องและทฤษฎีที่ตนยึดถือด้วย Miles & Huberman, (1984) ได้ยืนยันว่าการวิเคราะห์แบบฉาบฉวยนี้สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะต้องตรวจสอบข้อมูลกับทฤษฎีอีกครั้งเพื่อความเหมาะสม

ข้อผิดพลาดและข้อควรระวังในเรื่องความถูกต้องและแม่นยำ

- 1) การแปลความหมายไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ค้นพบ
- 2) การแบ่งเนื้อหาในการวิเคราะห์ไม่ได้ทำอย่างมีระบบ และไม่ลำดับความสำคัญให้สัมพันธ์กับทฤษฎี
- 3) กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นตัวแทนที่เหมาะสมในการใช้หาข้อมูล
- 4) องค์ประกอบอื่นๆ หรือการจัดกลุ่มไม่มีความสม่ำเสมอ
- 5) กลุ่ม เนื้อเรื่อง และองค์ประกอบของข้อมูลไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาพรวมทั้งหมดของวิจัย
- 6) เก็บข้อมูลไม่ครบ
- 7) จัดกลุ่ม ข้อมูล คละกันอย่างไม่เหมาะสม
- 8) ไม่มีเกณฑ์การจัดกลุ่มของข้อมูล
- 9) มีการคาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้าก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น

- 10) ไม่มีหลักฐานและเหตุผลที่เหมาะสม
 - 11) ผลที่ได้ไม่น่าเชื่อถือ
 - 12) ไม่มีข้อมูลที่เพียงพอในการสรุป
 - 13) ข้อมูลมีความหลากหลายและไม่สามารถยืนยันในสิ่งที่ต้องการพิสูจน์ได้
 - 14) ทฤษฎีหรือสมมุติฐานไม่มี
 - 15) ข้อมูลไม่สามารถยืนยันสมมุติฐานหรือทฤษฎีในงานวิจัยได้
- (Denzin, 1978; Le Compte & Goetz, 1982)

สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้อาจจะมีอีกมากที่ยังไม่สามารถรวบรวมได้ ผู้ทำวิจัยจึงจะต้องระมัดระวังในสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้ทำวิจัยอาจจะไม่ได้คาดการณ์ไว้ ดังนั้นผู้ทำวิจัยจะต้องคิดและวิเคราะห์อยู่ตลอดเวลาในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการแปลความหมายผิดหรือคลาดเคลื่อนของข้อมูลจะทำให้งานวิจัยนั้นๆ ผิดพลาดไปได้

ความต่อเนื่องของทฤษฎี

ความต่อเนื่องของทฤษฎีในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ส่วนใหญ่ได้มาจากการพัฒนาและความก้าวหน้าในการค้นคว้าภายใต้เรื่องราวที่กำหนดไว้แต่ต้น ผู้วิจัยจะต้องอธิบายถึงขั้นตอนความเป็นมาของทฤษฎีเหล่านี้อย่างละเอียดโดยอาศัยหลักการ ลำดับความสำคัญ การถอดความและแปลความจากข้อมูลหรือการเปรียบเทียบและความรู้ในศาสตร์นั้นๆ อย่างลึกซึ้ง

ข้อผิดพลาดและควรระวังในสิ่งที่จะทำให้ขาดความต่อเนื่อง

- 1) ผลที่ค้นพบขาดนัยสำคัญ
- 2) ไม่ได้อธิบายให้เห็นถึงแนวความคิด
- 3) ไม่มีการถกเถียงหรือขยายแนวความคิด
- 4) ข้อมูลที่ได้ไม่มีความต่อเนื่องหรือตรงกับแนวความคิด
- 5) แนวความคิดหรือเนื้อเรื่องในงานวิจัยขาดความสัมพันธ์และไม่มีการชี้แจง
- 6) เนื้อหาของทฤษฎีนั้นไม่มีความสม่ำเสมอหรือต่อเนื่อง
- 7) ความหมายหรือผลลัพธ์ไม่มีความสัมพันธ์กับทฤษฎี
- 8) ไม่มีการสร้างเหตุผลและไม่มีการทดสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล
- 9) มีการเปลี่ยนหรือไม่ให้ข้อมูลจริงในขณะที่มีการพัฒนาเนื้อหา
- 10) สมมุติฐานไม่ได้มาจากการวิเคราะห์และข้อมูลที่ได้ทำวิจัยมา
- 11) ข้อมูลที่ได้รับไม่มีนัยสำคัญในศาสตร์ที่ทำงานวิจัย
- 12) ทฤษฎีที่ค้นพบไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง
- 13) ทฤษฎีที่ได้ไม่ให้ภาพรวมหรือไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่ได้ศึกษา

(Goetz & Le Compte, 1981; Bruyn, 1966)

สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย

สิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยนั้นจะต้องมีประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้สนใจในงานวิจัยในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ผู้สนใจเห็นภาพพจน์และสิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างชัดเจน สามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาหรืองานวิจัยในอนาคตได้ และก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

ข้อผิดพลาดและข้อควรระวังในการรายงาน

- 1) คำอธิบายไม่ละเอียดเพียงพอที่จะให้ผู้อ่านได้ติดตามหรือเห็นภาพพจน์
- 2) ผู้อ่านงานวิจัยขาดความรู้ในศาสตร์
- 3) คำอธิบายหรืองานวิจัยไม่ได้ให้ความหมายอย่างผู้อ่านคาดการณ์ได้
- 4) ขาดทฤษฎี
- 5) ขาดการวิเคราะห์
- 6) นักวิจัยไม่ได้ตรวจสอบงานวิจัยกับข้อมูลที่มีผู้เคยทำมาแล้วในลักษณะและเรื่องราวใกล้เคียงกัน
- 7) งานวิจัยนั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสตร์
- 8) ผลของงานวิจัยไม่มีความสำคัญในศาสตร์หรือไม่มีองค์ความรู้ใหม่
- 9) ขาดขั้นตอนการวิเคราะห์ วิจัย การดำเนินการทางข้อมูลตามหลักของงานวิจัยเชิงคุณภาพ
- 10) ขาดความต่อเนื่องระหว่างทฤษฎี เนื้อหา และข้อมูล
- 11) ขาดการอธิบายที่ดีพอในการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์

การนำไปปฏิบัติ และข้อแนะนำสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

บทสรุปควรจะทำให้เห็นถึงสิ่งที่นักวิจัยค้นพบ และงานวิจัยนั้นจะมีน้ำหนักมากขึ้นถ้าในบทสรุปนั้นครอบคลุมทุกอย่างที่นักวิจัยค้นพบ นักวิจัยจะต้องประเมินว่าในงานวิจัยนั้นๆ ประสบความสำเร็จอย่างไร และมีอะไรบ้างที่นักวิจัยคิดว่างานวิจัยนั้นยังไม่เป็นที่น่าพอใจ คำถามที่ตั้งไว้แต่แรกนั้นจะต้องมีคำตอบเสมอ และผลที่จะได้รับหรือนำไปสู่การปฏิบัติจะต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในศาสตร์ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอได้ นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยจะต้องชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดต่างๆ ทั้งในบทสรุปเองและทั้งในสิ่งที่ผู้วิจัยอื่นๆ จะนำไปปฏิบัติ

บทสรุป

ถึงแม้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพจะถือว่าเป็นงานวิจัยอย่างหนึ่งก็ตาม แต่การวิจัยชนิดนี้ก็กลับถูกมองว่าไม่มีความสำคัญมากนักเมื่อเทียบกับการวิจัยเชิงปริมาณที่ทำกันอยู่ในสาขาวิทยาศาสตร์ที่ใช้สถิติหรือค่าตัวเลขในการวิเคราะห์ และผลที่ได้จากการวิจัยในเชิงปริมาณนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือสรุปใช้แทนกลุ่มประชากรหรือตัวอย่างกว้างได้ การวิจัยในเชิงคุณภาพนั้นเป็นการวิจัยเฉพาะด้านในศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ และเป็นการวิจัยเฉพาะเรื่องที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยตัวเลขหรือค่าทางสถิติ อีกทั้งยังเป็นการวิจัยเนื้อหาทฤษฎีมิใช่เป็นการทดสอบทฤษฎีเหมือนเช่นการทำวิจัยในเชิงปริมาณ ศิลปกรรมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ พฤติกรรม และความงาม ดังนั้นงานวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์จึงน่าจะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยขั้นตอนและหลักการตามที่ได้กล่าวมาในบทความข้างต้น ผสมผสานกับการฝึกทักษะในการวิเคราะห์ การสังเกต หรือการตั้งข้อสังเกตด้วยเหตุผลเข้ามาผสมกับปรากฏการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในศิลปกรรมศาสตร์นั้นยังมีอีกหลายสาขานอกเหนือจากประวัติศาสตร์ที่สามารถสร้างงานวิจัยที่มีรูปแบบเฉพาะตนได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องขึ้นอยู่กับการฝึกฝนทั้งทักษะและปัญญาให้แตกฉาน การทำวิจัยที่ดีไม่ใช่ของง่าย ต้องอาศัยเวลา ทักษะ ความชำนาญ ตลอดจนความรู้เดิมที่มีอยู่ในศาสตร์ และความตั้งใจในการทำงานนั้นๆ ให้ประสบความสำเร็จ งานวิจัยเป็นการสอนให้รู้จักใช้เหตุผลเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในศาสตร์ของตนเองและข้ามศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศิลปกรรมศาสตร์มิใช่ศาสตร์ที่ใช้เฉพาะทักษะและความงามเพียงอย่างเดียว แต่เป็นศาสตร์ในตนเองที่ได้รวบรวมวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน เป็นศาสตร์ที่ต้องสนองตอบพฤติกรรมของมนุษย์และจิตใจเป็นศาสตร์ที่สร้างอารยธรรมและสังคม และเป็นศาสตร์ที่ไม่เฉพาะเจาะจงแต่ผู้ที่เรียกตนเองว่าศิลปินเท่านั้นแต่เป็นศาสตร์ของทุกคน

บรรณานุกรม

- Becker, H. S. (1958). *Problems of inference and proof in participant observation*. *American Sociological Review*, 23, 652-660.
- Berns, N. & Grove, S. (1987). *The practice of nursing research: Conduct, Critique, utilization*. Philadelphia : Saunders.
- Bogdan, R. & Biklen, S. (1992). *Qualitative Research for Education : An introduction to theory and Methods* (2 nd. EDITION) Allyn and Bacon, MA.
- Bruyn, S. T. (1966). *The human perspective in sociology*, NJ: Prentice-Hall.
- Burns, N. (1989). Standards for Qualitative Research. *Nursing Science Quarterly*, (2) 1 P.44-52.
- Campbell, D. T. & Stanley, J. C. (1966). *Experimental and quasi-experimental design for search*. Chicago: Rand McNally.
- Cook, T. D. & Campbell, D. T. (1979). *Quasi-experimentation: design and analysis issues for field settings*. Chicaco: Rand McNally.
- Dean, J. P. & Whyte, W. F. (1958). How do you know if the informant is telling the truth? *Human Organization*, 17, 34-38.
- Denzen, N. K. (1978). *The research act*. Chicago : Aldine.
- Glaser, B. & Strauss, A. L. (1965). Discovery of substantive theory : A basic strategy underlying qualitative research. *American Behavioral Scientist*, 8, 5-12.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1982). *Effective evaluation*. Washington DC : Jossey-Bass.
- Kirh, J. & Meller, M. L. (1986). *Reliability and Validity in Qualitative research*. Beverly Hills: CA : Sage.
- Le Compte, M. D. & Goety, J. P. (1982) Problems of reliability and Validity in Ethnographic research. *Review of Educational Research*, 52, 31-60.
- Miles, M. B. & Hulberman, A. M. (1984). *Qualitative data analysis: A source book of new methods*. Beverly Hills, CA : Sage.
- Nisbett, R. R. & Ross, L. (1980). *Human inference: strategies and short comings of social judgement*. Englewood Cliffs : NJ : Prentice-Hall.
- Vidich, A. J. (1955). Participant observation and the collection and interpretation of Data. *The American Journal of Sociology*, 60, 354-360.